

บทที่ 1 บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ที่กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศซึ่งมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่างๆ เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนโดยนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างให้แข็งแกร่งเพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมสู่สังคมคุณภาพด้วยการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554)

ดังนั้นคุณภาพของคนในสังคมจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะยาวโดยที่ความสามารถในการแข่งขันของคนในสังคมส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ ดังที่สำนักงานพัฒนาโครงการแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) ได้วัดดัชนีการพัฒนามนุษย์จาก 3 ด้านหลัก ได้แก่ การมีชีวิตที่ยืนยาวและสุขภาพดี การรู้หนังสือ และมาตรฐานคุณภาพชีวิต โดยทำการสำรวจในปี พ.ศ. 2554 จาก 187 ประเทศพบว่าประเทศในกลุ่มอาเซียนที่มีดัชนีการพัฒนามนุษย์สูงสุด ได้แก่ สิงคโปร์ เมื่อพิจารณาในรอบ 10 ปี พบว่าสิงคโปร์มีแนวโน้มการพัฒนามนุษย์สูงขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่ไทยมีค่าดัชนีการพัฒนามนุษย์ระดับปานกลางและพหามีค่าดัชนีการพัฒนามนุษย์ต่ำที่สุดในกลุ่มอาเซียน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) ซึ่งสะท้อนจากข้อมูลการประชุมของ World Economic Forum (WEF) - The Global Competitiveness Report 2012-2013 โดยเป็นการประชุม “เวทีเศรษฐกิจโลก” ที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีได้มีการจัดอันดับคุณภาพการศึกษาของประเทศในกลุ่มอาเซียนพบว่าประเทศที่มีคุณภาพการศึกษาดีที่สุดในกลุ่มอาเซียน คือ สิงคโปร์ ในขณะที่ไทยพบว่าคุณภาพการศึกษาทั้งระดับพื้นฐาน มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาอยู่ในระดับรั้งท้ายหลายประเทศในภูมิภาคอาเซียน กล่าวคือคุณภาพการศึกษาอยู่ในอันดับที่ 8 รองจากเขมรซึ่งอยู่ในอันดับที่ 6 และเวียดนามซึ่งอยู่ในอันดับที่ 7 (ภาวิขทองโรจน์, 2556) ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงความไม่เชื่อถือนโยบายในคุณภาพการศึกษาไทยโดยรวมและจะส่งผลให้ความเชื่อมั่นในประเทศด้านอื่นๆ ในอนาคตต้องถูกกระทบกระเทือนไปด้วย (สุรินทร์ พิศสุวรรณ, 2556) นอกจากนี้จากการจัดอันดับของ International Institution of Management Development : IMD (2014) พบว่าในปี ค.ศ. 2014 ความสามารถในการแข่งขันของไทยอยู่ในอันดับที่ 29 จาก 60 ประเทศ และผลการประเมินการทดสอบของโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (Programme for International Student Assessment: PISA) ทั้งด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการอ่าน ในปี ค.ศ. 2012 พบว่าเด็กไทยอยู่ในอันดับที่ประมาณ 50 จาก 65 ประเทศ (สำนักงานรัฐมนตรี, 2556) ในขณะที่ผลการจัดอันดับมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลก ประจำปี 2014-2015 (The World University Rankings 2014-2015) โดย Times Higher Education พบว่ามีมหาวิทยาลัยไทยเพียงแห่งเดียว คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (มจธ.) ที่ติดอันดับเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกโดยอยู่ในกลุ่มอันดับที่ 351-400 (สำนักงานมหาวิทยาลัยสัมพันธ์, 2558)

เพราะฉะนั้นการพัฒนาการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาถือเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้านทั้งการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาที่ให้ประโยชน์กับผู้เรียนในระดับที่สูงมากเมื่อเทียบกับการศึกษาในระดับอื่น เป็นการศึกษาที่เตรียมบุคคลเข้าสู่อาชีพ ดังที่ซัยยิด ญะญิด (2551) ระบุว่าผลตอบแทนที่ได้จากการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอยู่ในระดับที่สูงมาก ด้วยเหตุนี้ในศตวรรษที่ 21 จึงมิใช่เป็นยุคแห่งการพัฒนาและการแข่งขันทางเศรษฐกิจบนฐานความรู้ ความเชี่ยวชาญของทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละประเทศ หากยังเป็นยุคแห่งความร่วมมือข้ามพรมแดนด้านการให้บริการตั้งแต่ระดับทวิภาคี ระดับภูมิภาคไปจนถึงระดับพหุภาคี พร้อมไปกับการที่ประเทศต่างๆ มีการลงทุนทางด้านบริการทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่พัฒนาแล้ว (พัชรวาลย์ วงศ์บุญสิน และคณะ, 2555) ประกอบกับในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาโครงสร้างของตลาดการศึกษาของโลกมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น นักลงทุน/สถาบันการศึกษาที่เอกชนเป็นผู้ให้บริการมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา ภาคเอกชนมีความก้าวหน้าอย่างมากในการให้บริการทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ในกลุ่มประเทศ OECD รัฐบาลยังให้เงินสนับสนุนในระดับอุดมศึกษาแก่นักศึกษาในประเทศอยู่มาก แต่ในขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยยังคงต้องหารายได้จากแหล่งผู้บริโภคนใหม่ๆ ในขณะที่ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักรเป็นผู้นำในการที่มหาวิทยาลัยของรัฐให้บริการนักศึกษาต่างชาติด้วยการเก็บค่าเล่าเรียนเต็มอัตราส่วนประเทศในแถบเอเชีย-แปซิฟิกมีการเปลี่ยนโครงสร้างของมหาวิทยาลัยเช่นกันโดยมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเอกชนมากขึ้นโดยให้สิทธิพิเศษกับนักศึกษาต่างชาติด้วยการลดอัตราค่าเล่าเรียน รวมไปถึงการตั้งวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยในประเทศเพื่อนบ้าน (สำนักการค้าบริการและการลงทุน, 2554)

เมื่อพิจารณาในกรณีของไทยพบว่าปัจจุบันไทยมีพันธกรณีผูกพันกับข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการค้าบริการที่สำคัญ 2 ฉบับ ได้แก่ ความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (General Agreement on Trade in Services: GATS) และกรอบความตกลงว่าด้วยบริการของอาเซียน (ASEAN Framework Agreement on Services: AFAS) โดยความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (GATS) เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศในระดับพหุภาคีภายใต้ตอการค้าโลก (WTO) ที่มีบทบาทสำคัญในการค้าบริการเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีหลักการสำคัญ คือ การเปิดเสรีทางการค้า (free trade) ด้วยการเพิ่มการมีส่วนร่วมของประเทศกำลังพัฒนาและมีความยืดหยุ่นโดยการผ่อนผันระยะเวลาหลังจากการทำข้อตกลงแล้วเพื่อการเตรียมตัวในการเปิดเสรีทางการค้า รวมทั้งให้ความเป็นเสรีแก่สมาชิกในการออกกฎระเบียบภายใน (domestic regulation) เพื่อสร้างสมดุลระหว่างสิทธิและหน้าที่ (balance of rights and obligation) ของประเทศสมาชิก โดยความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (GATS) ได้กำหนดรูปแบบของการให้บริการ (Mode of Supply) ออกเป็น 4 รูปแบบ (GATS, Art 1.2) ได้แก่

รูปแบบที่ 1 การให้บริการข้ามพรมแดน (Mode 1: Cross-border Supply)

รูปแบบที่ 2 การเดินทางไปใช้บริการต่างประเทศ (Mode 2: Consumption Abroad)

รูปแบบที่ 3 การจัดตั้งธุรกิจในประเทศของผู้ให้บริการต่างชาติ (Mode 3: Commercial Presence)

รูปแบบที่ 4 การเคลื่อนย้ายบุคคลธรรมดา (Mode 4: Movement of Natural Person)

ทั้งนี้ฝ่ายเลขานุการของ WTO ได้จัดทำ “Services Sectorial Classification List” ที่สอดคล้องกับรายการ Provisional Common Product Classification-CPC ของสำนักงานสถิติขององค์การสหประชาชาติ (The UN Statistical Office) เกี่ยวกับลักษณะของธุรกิจบริการเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการเจรจา โดยมีการแยกเป็นสาขาและสาขาย่อยของบริการที่มีการค้าระหว่างประเทศ จำนวน 12 สาขา ทั้งนี้ได้กำหนดบริการด้านการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นบริการประเภทที่ 923 (Council for Trade in Services, World Trade Organization, 2010)

ในขณะที่กรอบความตกลงว่าด้วยบริการของอาเซียน (AFAS) เป็นการเจรจาเปิดตลาดการค้าบริการในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนการดำเนินการเพื่อนำไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Blueprint) ที่กำหนดให้การเปิดตลาดการค้าบริการให้บรรลุเป้าหมายเป็นตลาดการค้าบริการที่เสรีและเป็นตลาดเดียวภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) โดยกรอบความตกลงว่าด้วยบริการของอาเซียนนี้มีวัตถุประสงค์ในการขยายความร่วมมือด้านบริการระหว่างประเทศสมาชิกเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและสถานะในการแข่งขัน ยกเลิกข้อจำกัดด้านการบริการระหว่างประเทศสมาชิกและดำเนินการเปิดเสรีการค้าบริการให้มากกว่าพันธกรณีซึ่งประเทศสมาชิกมีอยู่ภายใต้ความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการภายใต้องค์การการค้าโลก (GATS) อันจะมีผลทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ แรงงานฝีมือ การลงทุน และเงินทุน อย่างเสรี (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2552) อย่างไรก็ตามกรอบความตกลงว่าด้วยบริการของอาเซียน (AFAS) ได้นำเอาหลักเกณฑ์ของ GATS มาเป็นข้อผูกพันด้วย

“การเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษา” ถือเป็นการเปิดเสรีทางการค้าบริการที่ประเทศไทยได้ลงนามภายใต้ความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (GATS) เมื่อปี พ.ศ. 2536 และกรอบความตกลงการค้าบริการของอาเซียน (AFAS) ในข้อผูกพันเปิดตลาดการค้าบริการชุดที่ 7 (Protocol to Implement the Seventh Package of Commitments under the ASEAN Framework Agreement on Services) เมื่อปี พ.ศ. 2552 โดยถือเป็น 1 ใน 10 ธุรกิจสาขาบริการในข้อผูกพันเปิดตลาด (บริการด้านธุรกิจ ด้านการสื่อสาร ด้านการก่อสร้าง ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพ ด้านการท่องเที่ยว ด้านนันทนาการ วัฒนธรรมและการกีฬา ด้านการขนส่ง และบริการอื่นๆ ที่ไม่จัดอยู่ในบริการที่กล่าวมา) อันเป็นส่วนหนึ่งของการก้าวไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2555) ทั้งนี้มีเงื่อนไขในการอนุญาตให้ต่างชาติจากประเทศสมาชิกอาเซียนมีสิทธิถือหุ้นในนิติบุคคลที่เข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศไทยได้ไม่เกินร้อยละ 49.00 (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2552)

ดังนั้นการจัดการศึกษาในอาเซียนถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของอาเซียนและเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะการอุดมศึกษาในอาเซียนได้กลายเป็นภาคธุรกิจขนาดใหญ่และไร้พรมแดน เพื่อตอบสนองการเปิดเสรีการศึกษาทั้งในกรอบอาเซียนและการค้าโลกเป็นผลให้เกิดกระแสการแข่งขันในการให้บริการด้านการศึกษา นักลงทุนต่างชาติเริ่มแสวงหาตลาดการให้บริการการศึกษาในประเทศที่มีต้นทุนต่ำและกฎหมายเปิดช่องให้จัดบริการการศึกษาที่สร้างผลประโยชน์ได้มากกว่าในประเทศของตน ที่สำคัญการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาจะส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายองค์ความรู้ ภาษา และวัฒนธรรมระหว่างกัน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553)

นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาการเปิดเสรีทางการศึกษาโดยภาพรวมน่าจะมีผลทางบวกที่สามารถเกิดขึ้นได้ คือ 1) ช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาของคนไทย กล่าวคือ นอกจากคนไทยจะมีโอกาสไปศึกษาต่อต่างประเทศแล้ว ยังสามารถเลือกใช้บริการการศึกษาของสถาบันจากต่างประเทศที่เข้ามาตั้งสถาบัน/สำนักงานในประเทศไทย จึงเป็นการเพิ่มช่องทางให้คนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพในระดับต่างๆ จากต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น 2) ช่วยให้มีการปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานของระบบการจัดการศึกษาของไทย นั่นคือ การเข้ามาตั้งสถาบัน/สำนักงานทางการศึกษาของต่างชาติ รวมทั้งการเข้ามาจัดการศึกษาของคนต่างชาติถือเป็นโอกาสที่ระบบการศึกษาภายในประเทศทั้งภาครัฐและเอกชนไทยจะต้องปรับตัว โดยปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานของการบริหารการศึกษา เทคโนโลยีทางการศึกษาและผลผลิตทางการศึกษาเพื่อให้สามารถแข่งขันและอยู่รอดได้ และ 3) ช่วยให้ไทยสามารถขยายองค์ความรู้ ภูมิปัญญาไทยสู่สากล กล่าวคือ การให้บริการทางการศึกษาข้ามพรมแดนเป็นช่องทางให้ไทยสามารถนำองค์ความรู้ทางการศึกษาของไทย โดยเฉพาะภูมิปัญญาไทยขยายสู่สากล เช่น ศิลปวัฒนธรรมไทย มวยไทย อาหารไทย นวดแผนไทย เป็นต้น (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2548)

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันพบว่าสถาบันอุดมศึกษาของไทยมีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ (พัชรพล วังศ์บุญสิน และคณะ, 2555) ดังนั้นการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาในรูปแบบที่ 3 ที่เป็นการจัดตั้งธุรกิจในประเทศของผู้ให้บริการต่างชาติ นั่นคือ การเข้ามาจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในไทยย่อมที่จะส่งผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษาของไทย ดังผลการวิจัยของต่อตระกูล อุลลวัท (2550) เกี่ยวกับการนำเสนอยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาไทยในบริบทการเปิดเสรีทางการค้าที่พบว่าสถาบันอุดมศึกษาไทยทั้งของรัฐและเอกชนอาจจะได้รับผลกระทบในประเด็นของการเปิดเสรีทางการค้าในหมวดการค้าบริการว่าด้วยการอุดมศึกษา (CPC 923) ในรูปแบบที่ 3 ใน 4 ประเด็น คือ 1) การเคลื่อนย้ายกำลังคนในส่วนของคณาจารย์ โดยจะมีการดึงคณาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาไทยไปสอนในสถาบันอุดมศึกษาต่างชาติ เนื่องจากค่าตอบแทนที่สถาบันอุดมศึกษาต่างชาติให้กับคณาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาของไทยในอัตราที่สูงกว่าและสิ่งจูงใจอื่นๆ ที่มีตัวเงิน 2) การแข่งขันด้านความเป็นนานาชาติ สาเหตุน่าจะมาจากการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่างชาติดีย่อมมีความเป็นนานาชาติได้ดีกว่าไทยโดยใช้คณาจารย์ต่างชาติ เนื้อหาสาระ ตลอดจนการใช้ภาษาอังกฤษซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งของความเป็นนานาชาติและจัดสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นนานาชาติได้ดีกว่าสถาบันอุดมศึกษาของไทย โดยผู้เรียนมีความเชื่อว่าการได้ศึกษาในสถาบันหรือหลักสูตรที่มีความเป็นนานาชาติย่อมทำให้ผู้เรียนมีโอกาสในการได้งานทำและการได้รับค่าตอบแทนที่สูงไปด้วยจึงส่งผลให้เกิดการแข่งขันและผลกระทบได้สูง 3) การแข่งขันด้านชื่อเสียงของสถาบันอุดมศึกษาไทยกับต่างชาติ ทั้งนี้ น่าจะมาจากค่านิยมการบริโภคแบรนด์ต่างชาติ ตลอดจนความเชื่อของสังคมไทยที่ว่าต่างชาติย่อมดีกว่าของไทย จึงขาดความเชื่อมั่นในแบรนด์ไทย และ 4) การแข่งขันด้านความพร้อมในการลงทุน ตลอดจนอุปกรณ์การเรียนการสอนซึ่งเป็นประเด็นที่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่คาดการณ์ว่าอาจเกิดผลกระทบได้มากกว่าเอกชน สาเหตุมาจากความพร้อมในส่วนของการลงทุนของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนซึ่งมีเงินลงทุนที่สูงและมีความคล่องตัวซึ่งต่างกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่จะต้องขึ้นอยู่กับงบประมาณของแผ่นดินและขั้นตอนที่ยุ่งยาก ซับซ้อน ในการอนุมัติเบิกจ่ายในการพัฒนาในด้านต่างๆ

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาเป็นสิ่งที่สถาบันอุดมศึกษาของไทยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะไทยในฐานะประเทศสมาชิกอาเซียนต้องร่วมกับประชาคมอาเซียนในการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาซึ่งถือเป็นธุรกิจสาขาบริการประเภทหนึ่งในข้อผูกพันเปิดตลาดการค้าบริการชุดที่ 7 ที่ไทยได้ลงนามภายใต้ความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (GATS) และกรอบความตกลงว่าด้วยบริการของอาเซียน (AFAS) ด้วยเหตุนี้การศึกษาจึงเป็นภาคส่วนสำคัญในการพัฒนาและเตรียมความพร้อมของประชาชนที่มีคุณภาพที่ตรงความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในไทยและการออกไปสู่ตลาดแรงงานในประเทศสมาชิกจากการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2555)

ดังนั้นผู้วิจัยตระหนักถึงความจำเป็นในการศึกษาสภาพความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาไทยด้วยการศึกษาและวิเคราะห์นโยบายและกฎหมายด้านการศึกษาของประเทศไทยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียนสำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อเตรียมความพร้อมในประเด็นต่างๆ โดยเฉพาะในกรณีของรูปแบบการจัดตั้งธุรกิจในประเทศของผู้ให้บริการต่างชาติเพราะเป็นรูปแบบที่นักลงทุนต่างประเทศนิยมดำเนินการในหลายประเทศ รวมถึงการพัฒนาตัวบ่งชี้ความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียนสำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทยทั้งนี้การวิจัยดังกล่าวจะได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทาง/นโยบายเพื่อเตรียมความพร้อมต่อการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียนเกี่ยวกับการเปิดเสรีธุรกิจด้านการศึกษา นโยบาย และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจบริการด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทย โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

1.1 เพื่อศึกษาถึงบทบาทของกรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน (AFAS) ตามพันธกรณีของไทยต่อการจัดตั้งธุรกิจด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาของผู้ให้บริการต่างชาติในประเทศไทย

1.2 เพื่อศึกษาถึงบทบาทของกรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน (AFAS) ตามพันธกรณีของไทยเป็นการสนับสนุนหรือเป็นข้อจำกัดต่อการดำเนินธุรกิจด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาของผู้ให้บริการไทย

1.3 เพื่อศึกษาถึงผลกระทบและความสอดคล้องของกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทย

2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียนสำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทย

3. เพื่อใช้ตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียนสำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทยที่พัฒนาขึ้นในการศึกษาสภาพความพร้อมในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยและระบุกลุ่มสถาบัน

และสาขาวิชาที่มีความพร้อมและกลุ่มสถาบันและสาขาวิชาที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความพร้อมอย่างเร่งด่วน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก และการวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยเอกสารมุ่งเปรียบเทียบผลการศึกษาวិเคราะห์นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจบริการด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยกับกลุ่มประเทศที่คัดสรร 1 ประเทศที่มีศักยภาพในการแข่งขัน ได้แก่ สิงคโปร์ เนื่องจากเป็นประเทศที่ได้รับการจัดอันดับคุณภาพการศึกษาที่ดีที่สุดในกลุ่มอาเซียน มีศักยภาพในการแข่งขัน รวมทั้งมีนโยบายการเปิดเสรีทางการศึกษาระหว่างประเทศไทยและสิงคโปร์ โดยการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นที่รูปแบบที่ 3 คือ การจัดตั้งธุรกิจในประเทศของผู้ให้บริการต่างชาติเท่านั้น รวมทั้งวิเคราะห์สภาพความพร้อมระดับนโยบายประเทศในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียนสำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทย ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกมุ่งสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้บริหารสถาบันการศึกษาจากมหาวิทยาลัยรัฐ มหาวิทยาลัยเอกชน และมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยครอบคลุม 3 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออก 2) กลุ่มผู้บริหารสถาบันทางวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษา และ 3) กลุ่มผู้บริหารสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพสถาบันการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียนสำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทย และการวิจัยเชิงสำรวจมุ่งพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา รวมทั้งสำรวจสภาพความพร้อมระดับสถาบันอุดมศึกษาในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาไทยโดยครอบคลุม 3 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออก โดยแต่ละภูมิภาคมุ่งเน้นศึกษาทั้งมหาวิทยาลัยรัฐ มหาวิทยาลัยเอกชน และมหาวิทยาลัยราชภัฏ ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน หมายถึง ข้อตกลงตามกฎหมายที่ประเทศสมาชิกของประชาคมอาเซียนในแต่ละประเทศต้องทำหน้าที่ผู้ให้บริการแก่ประเทศสมาชิกของอาเซียนในทุกประเทศ ในบริการด้านธุรกิจ ด้านการสื่อสาร ด้านการก่อสร้าง ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพ ด้านการท่องเที่ยว ด้านนันทนาการ วัฒนธรรมและการกีฬา และด้านการขนส่ง โดยการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะบริการด้านการศึกษา

กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียนสำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทย หมายถึง ข้อตกลงตามกฎหมายที่ประเทศไทยในฐานะสมาชิกของอาเซียนต้องผูกพันเกี่ยวกับระดับการเปิดเสรีการให้บริการการศึกษาของไทยต่อนักลงทุนจากประเทศสมาชิกอาเซียน

ความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน หมายถึง สถานะที่สถาบันอุดมศึกษาไทยมีความพร้อมในด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านผลผลิต และด้านผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ปัจจัยนำเข้า หมายถึง สิ่งที่เอื้อหรือสนับสนุนความพร้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน โดยครอบคลุมในเรื่องของความพร้อมด้านทุนมนุษย์ ความพร้อมด้านทุนโครงสร้าง และความพร้อมด้านทุนความสัมพันธ์

ความพร้อมด้านทุนมนุษย์ หมายถึง ความพร้อมในด้านศักยภาพของบุคลากรที่สนับสนุนการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน โดยครอบคลุมในเรื่องของตำแหน่งทางวิชาการ วุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก และความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาวิชา

ความพร้อมด้านทุนโครงสร้าง หมายถึง ความพร้อมในด้านกฎหมายและการบริหารจัดการภายในของสถาบันอุดมศึกษาที่สนับสนุนการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน โดยครอบคลุมในเรื่องของกฎหมาย หลักสูตร งบประมาณ และแหล่งทรัพยากร

ความพร้อมด้านทุนความสัมพันธ์ หมายถึง ความพร้อมในด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ในอาเซียนเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน โดยครอบคลุมในเรื่องระดับความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัย จำนวนเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัย และการร่วมกิจกรรมทางวิชาการและการวิจัย

กระบวนการตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน หมายถึง กระบวนการในการขับเคลื่อนของสถาบันอุดมศึกษาไทยที่ทำให้บุคลากรทางการศึกษามีความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน โดยครอบคลุมในเรื่องของความพร้อมด้านพันธกิจมหาวิทยาลัย และความพร้อมด้านการสื่อสารและการใช้ประโยชน์โครงสร้างพื้นฐาน

ความพร้อมด้านพันธกิจมหาวิทยาลัย หมายถึง ความพร้อมในด้านกระบวนการในการขับเคลื่อนของสถาบันอุดมศึกษาไทยที่ทำให้บุคลากรทางการศึกษามีความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน โดยครอบคลุมในเรื่องของการศึกษาและฝึกอบรม การวิจัย และการบริการ

ความพร้อมด้านการสื่อสารและการใช้ประโยชน์โครงสร้างพื้นฐาน หมายถึง ความพร้อมในด้านการกระบวนการในการขับเคลื่อนของสถาบันอุดมศึกษาไทยที่ทำให้บุคลากรทางการศึกษามีความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน โดยครอบคลุมในเรื่องของความสามารถในการสื่อสาร และการใช้ประโยชน์โครงสร้างพื้นฐาน

ผลผลิต หมายถึง สิ่ง/ผลที่เกิดขึ้นจากความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาไทยในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน โดยครอบคลุมในเรื่องของความพร้อมด้านผลผลิตของบุคลากร

ความพร้อมด้านผลผลิตของบุคลากร หมายถึง ความพร้อมซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน โดยครอบคลุมในเรื่องของความเป็นสากล คุณภาพอาจารย์ และ ความมีชื่อเสียง

ผลลัพธ์ หมายถึง ผล/ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาไทยในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน โดยครอบคลุมในเรื่องของความพร้อมด้านผลลัพธ์ของบุคลากร และความพร้อมด้านผลลัพธ์ของนักศึกษา

ความพร้อมด้านผลลัพธ์ของบุคลากร หมายถึง ผล/ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาไทยในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน โดยครอบคลุมในเรื่องของความสามารถในการแข่งขัน

ความพร้อมด้านผลลัพธ์ของนักศึกษา หมายถึง ผล/ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาไทยในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่นำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน โดยครอบคลุมในเรื่องของคุณภาพนักศึกษา และคุณภาพบัณฑิต

ประโยชน์ที่ได้รับ

ประโยชน์ในเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) และสถาบันอุดมศึกษา ทราบถึงแนวทาง นโยบาย หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความพร้อมในการจัดการการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยและสิงคโปร์ รวมทั้งแนวทางในการเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามกรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน

2. ผู้จัดทำนโยบายด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) สามารถใช้ประโยชน์จากตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นเพื่อการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่พร้อมรองรับการเป็นสมาชิกของประชาคมอาเซียน และได้ข้อมูลสารสนเทศที่ระบุกลุ่มสถาบันการศึกษาที่ต้องมีการพัฒนาโดยเร่งด่วน รวมทั้งแนวทางการพัฒนาตามกรอบตัวบ่งชี้ความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน

ประโยชน์ในเชิงปฏิบัติการ

1. ทำให้ทราบถึงกรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน (AFAS) ข้อผูกพันเปิดตลาดการค้าบริการที่เกี่ยวข้องภายใต้กรอบ AFAS นโยบายและกฎหมาย รวมทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยและสิ่งค้ำประกันเกี่ยวกับความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาไทยจากการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาตามกรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน
2. ได้ชุดตัวบ่งชี้ความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียนซึ่งสถาบันอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) สำนักงานประมาณสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการประเมินคุณภาพสถาบันอุดมศึกษาได้ พร้อมทั้งเครื่องมือวัดความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียนที่เป็นประโยชน์สำหรับสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเตรียมความพร้อมต่อการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาสำหรับนักลงทุนต่างชาติ
3. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาในลักษณะของกลุ่มสถาบันที่มีความพร้อมและกลุ่มสถาบันที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความพร้อมอย่างเร่งด่วนต่อการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดให้มีความพร้อมต่อการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียนมากขึ้น

ประโยชน์เชิงวิชาการ

1. ได้รายงานการวิจัย บทความวิจัย ชุดตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัดที่เป็นต้นแบบสำหรับนิสิต/นักศึกษาครู/อาจารย์ในการขยายผลการวิจัยเกี่ยวกับความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อการเปิดเสรีภาคบริการทางการศึกษาภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียนสำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทย
2. นักศึกษาที่มีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลจะได้รับการพัฒนาให้มีทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูลและเรียนรู้แนวทางการพัฒนาตัวบ่งชี้และเครื่องมือวัด